Monokultur

Av **Frode Bygdnes** - 18. februar 2020

Oppdrettsanlegg ved Bergen. Foto: Marius Dobilas, Shutterstock

Klimautviklingen truer matforsyninga vår. Jo mer ensidig matproduksjonen er jo mer sårbar er den. Industrien ønsker store enheter for å drive økonomisk lønnsomt. Den driftsformen er mest rasjonell for kapitalismen. Derfor blir industriproduksjonen i primærnæringene mer en monokultur.

Naturen derimot er mangfoldig. Her er masse minimale ressurser menneskene har høstet av opp igjennom tida. Disse ressursene blir bare et problem for kapitalistisk produksjon. Derfor ødsles det med mange av naturens ressurser i dag.

Hadde vi tilpasset produksjonen vår til de naturlige forutsetningene, ville vi totalt fått mer bærekraftig produksjon. Bare slik kan vi høste optimalt. Bare slik kan vi sikre menneskeheten nok mat i fremtida.

Vi må bli mer bevisst på hvordan vi produserer maten vår. Spesielt gjelder det havbruk. Dagens produksjon er ikke bærekraftig. Den er like

meningsløs som at vi skulle sette sauen på bås om sommeren og dermed latt graset på fjellet forbli ubenyttet. Slik er det med oppdrettsnæringa nå. Da denne produksjonen skjer under havflata, ser vi ikke tydelig nok hva som skjer.

Fremfor at fisken kan gå og beite på et produktivt hav, tilfører vi nå fjordene en begrensa ressurs der mye blir henta fra landbruket. Fiskerne melder om at fjordfisken er pelletssprengt. Villfisken beiter nært anleggene, enten fordi det naturlige matressursene er ødelagt eller at det er lettest å skaffe seg føde her. Uansett er det ødsling med naturens egen produksjon i våre fjorder. Det lukter stygt av villfisken og fiskekjøperne forsikrer at det er forsvarlig å bruke denne fisken som menneskeføde. Mattilsynet har ingen betenkeligheter enda de ikke veit hvilke anlegg som fisken har vært ved, hvor overskuddsfôr har rekt eller om fôret er tilført medisiner. Fiskernes oppfordres bare til å holde større avstand til oppdrettsanleggene. Dermed beslaglegger oppdrettsnæringa enda større arealer enn de offisielle 20 meter alle båter må holde seg unna. Fjordfiskerne rømmer fjordene fordi fisket er ødelagt.

Tross fiskernes observasjoner mener oppdrettsnæringa at de har kontroll med fôringa nå. De har undervannskamera som registrerer når fisken slutter å spise, da stoppes fôringa. Det hjelper ikke mye på forurensninga når fôret mest går ufordøyd gjennom fisken.

Å skaffe marint fôr blir et stadig større problem. På 90-tallet var 90% av fôret fisk. I dag er denne andelen nede på 25% fordi 70% er plantebasert. Fôret blir altså mindre og mindre egna til laksen. Dermed fordøyes denne maten dårlig. Av hvert kilo fôr etterlater laksen seg ½ kilo avføring. Det meste går bare gjennom fisken. Oppdrettsfiskens avføring gjødsler fjordene våre. Bare et gjennomsnittlig anlegg på 3000 tonn forurenser mer enn vår største by i landsdelen, Tromsø. Kommunenes rensning av kloakken blir en bagatell når oppdrettsanleggene slipper å bry seg. Dette kloakkslammet legger seg i groper inne i terskelfjordene våre. Denne avføringa inneholder næringssalter som fosfater og nitrater, dvs det som giftalgene trenger for å

blomstre opp. Storproduksjon av en art er vår sårbarhet i matproduksjonen.

Næringa propaganderer at oppdrettslaks gir en god matproduksjon og prøver å innbille oss at et kilo fôr gir et kilo fisk. Fôret veies tørt mens laksen veies rå. Vi må se på hva som kreves for å produsere et kilo tørrfôr, og så må vi se på hva slags fôr det er som lages i dag.

Monokulturen gir og større fare for sykdommer. Oppdrettsanleggene sliter med både virus, bakterier, sopp og parasitter. Disse oppdrettsstedene truer derfor også villfisken. Naturens mangfold er nettopp for å redusere farene med en ensidig belastning. Luseplagen er et godt eksempel. Det er oppdrettsmærene som er arnestedet for lakselusa. Den er nå blitt så stor at lusa også går på andre fiskeslag enn laks. Industriproduksjonen løser det med kjemikalier som tar skallet på lusa. At de da og tar skallet på reka, tangsprellen, bunndyr og rødåta ties det stilt om. At beitegrunnlaget for villfisken da reduseres er kanskje bare en fordel for oppdrettsnæringa som konkurrerer om arealene i fjordene. Når maten likevel må tilføres, er livet i fjordene bare et problem. Her er det myndighetene som svikter. Det er regjeringa som skal utøve vernet for naturmangfoldet, ikke næringa. Det er blitt farlig mye mindre av dyreplankton som er det eneste som gjør planteplankton om til biomasse. Vi er i ferd med å bryte næringskjeden i havet.

Norge har en lang kyst som er mye lengre enn grunnlinja fra Grense Jakobs elv til Svinesund. Våre mange lange fjorder er unik for produksjonen langs fjæra. Det er disse fjordene som må vernes. Her foregår mye av vår marine matproduksjon. Men det er nettopp denne sonen som nå ødelegges. Fjordene forurenses og gjødsles på en slik måte at det mangler oksygen på bunnen og næringssaltene legger grunnlag for farlig algeoppblomstring. Villfisken rømmer om ikke den også lider algedøden som oppdrettslaksen. Vi kan slå fast at gyteplassene langs kysten for de viktigste fiskeslagene våre, ødelegges.

Oppdrettsnæringa er fullt klar over dette og søker derfor lengre ut nå da våre terskelfjorder er blitt overgjødslet. Havmærer lanseres som løsninga. Næringa er frekk nok til å påstå at ei havmære som ligger på svai, fordeler forurensninga bedre. Denne holdninga til forurensning er direkte uforsvarlig forvaltning av vårt felles hav. Det er dessuten det friske havvannet som skal trenge seg inn i fjordene og rense opp disse. Å forurense utafor terskelfjordene vil ikke bedre tilstanden inne i fjordene der mange av oppdrettsanleggene nå ligger brakk.

Fjordfisken er borte, men også fjordfiskeren. Dermed er det ingen som kan påpeke denne rovdrifta vår nye næring påfører fjordene. Vi står mest bare igjen med fritidsfiskere og hobbyfiskere som merker dette, men det blir for smått. Det er fortsatt regjeringas ansvar, men de ønsker jo bare å pushe på næringa til å mangedoble produksjonen. Slik blir vi enda mer sårbar.

Vi må sloss for størst mulig sjølberging. Da bør vi utnytte mangfoldet i naturen. Vi må ha både fritidsfiskere, fjordfiskere og kystfiskere som kan høste optimalt av havet. Det er fisket langs kysten som er vår naturlige matproduksjon.

Måten vi produserer maten vår på er problemet. Nå får kapitalen lov til å drive rovdrift på naturen. Men vi har mulighetene til å legge om produksjonen og på den måten finne vår løsning. Vi må bruke mangfoldet og unngår overbelastning av kysten vår. Fellesskapet må sette restriksjoner på bruken av ressursene våre. Vi må ha en ny forvaltningspolitikk.

Frode Bygdnes

Har vært publisert på: https://steigan.no/2020/02/monokultur/